

Тиждень восьмий

Тримаємо зв'язок

Цього тижня ти дізнаєшся:

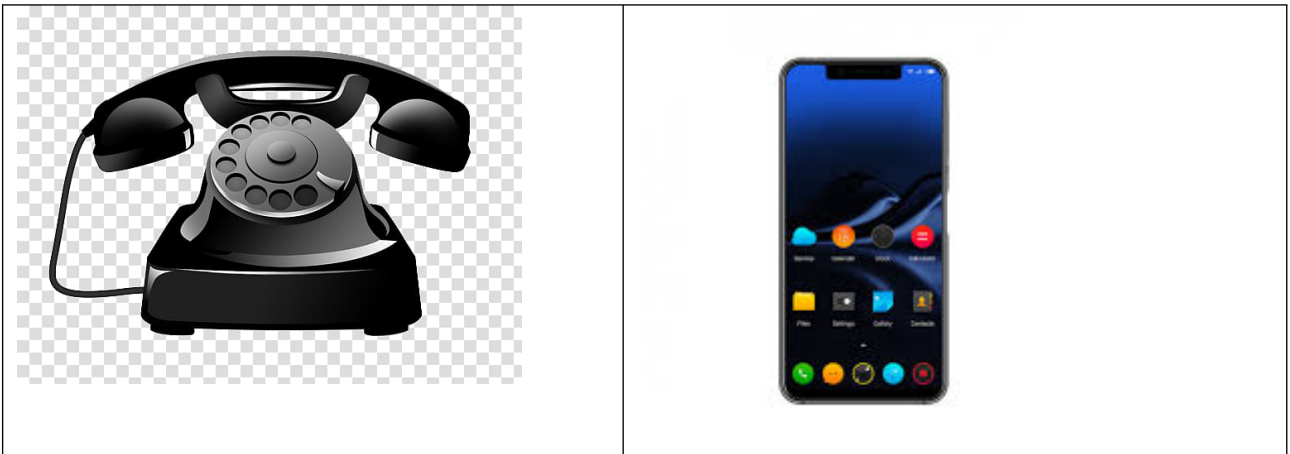
- Як створити опис-порівняння?
- Чому частини мови бувають самостійними або службовими?
- Як список справ допомагає керувати ними?
- Що таке дієслово?
- Чи можуть слова старіти?

Пишімо

1.

Розглянь світлини телефонів, створених у різні часи: задовго до твого народження і за час твого життя. Змінився не лише зовнішній вигляд телефону, а й його функції. Напиши опис-порівняння телефонів: сучасного й давнього, використовуючи слова з довідки.

Під час запису перевіряй орфограми.

Довідка: слухавка, дріт, важіль, диск, контакти, сим-карта, мережа, абонент, номер, сенсорний екран, камера, диктофон, мобільний додаток, акумулятор, пам'ять, клавіатура, смс-повідомлення, калькулятор, інтернет.

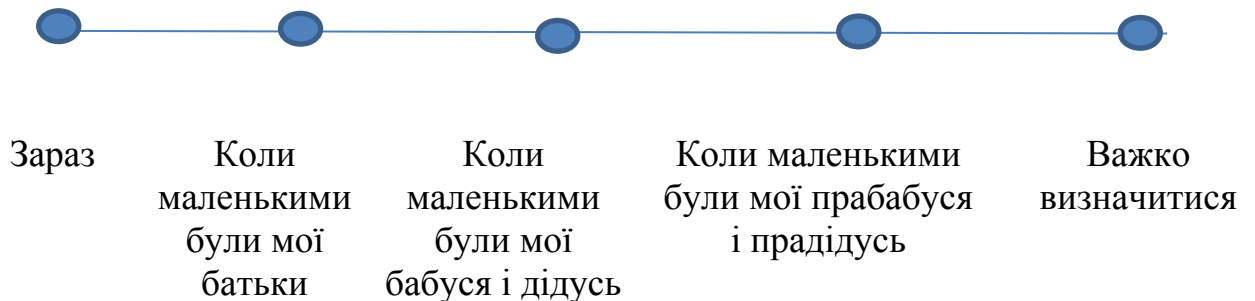

Дискутуймо

2.

Прослухай оповідання Миколи Носова «Телефон» і поміркуй, коли відбуваються події, про які йдеться. Свою думку познач на шкалі і наведи аргументи на її захист.

*Коли відбуваються події в оповіданні
Миколи Носова «Телефон»?*

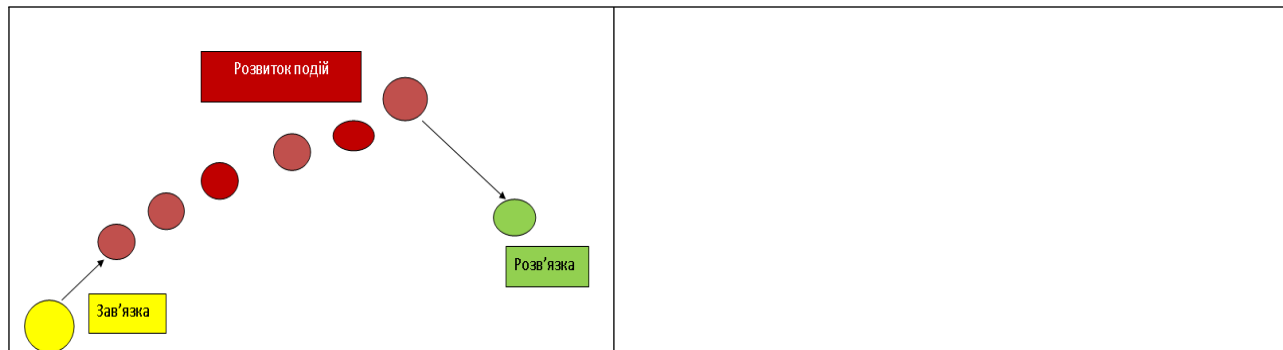

Текст за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=3e12Mo-iXUw>

Досліджуймо

3.

Які важливі події можна виокремити в оповіданні?
Що стало найнапруженішим моментом з-поміж усіх подій?
Чим завершується оповідання?
Побудуй схему сюжету оповідання.

Напиши поруч із кружечками короткі назви відповідних подій.

Обери, з ким з однокласників чи однокласниць ти хочеш порадитися щодо правильності виконання завдання.

Читаймо

4.

Прочитай уривок з оповідання Миколи Носова «Телефон» з олівцем у руках і з'ясуй, які емоції виникли в хлопців, коли вони випробували телефон. Що є підтвердженням цих емоцій? Підкресли слова або цілі речення, які передають це в тексті. Обговори свої спостереження з однокласниками або однокласницями.

... Примчали з крамниці додому з коробкою. Один телефон у мене поставили, другий — у Мишка і від мого телефону протягли дріт через квартиру вниз, прямо до Мишкового телефону.

— Ну, — каже Мишко, — спробуємо розмовляти. Біжи нагору і слухай.

Я помчав до себе, взяв трубку і слухаю, а трубка вже кричить Мишковим голосом:

— Алло! Алло!

Я теж як закричу:

— Алло!

— Чути що-небудь? — кричить Мишко.

— Чути. А тобі чути?

— Чути. От здорово! Тобі добре чути?

— Добре. А тобі?

— І мені добре! Ха-ха-ха! Чути, як я сміюся?

— Чути. Ха-ха-ха! А тобі чути?

— Чути. Слухай, зараз я до тебе прийду.

Мишко прибіг до мене, і ми стали обніматися з радості:

— Добре, що купили телефон! Правда? — каже Мишко.

— Звичайно, — кажу, — добре.
— Слухай, зараз я піду назад і подзвоню тобі.
Він побіг і подзвонив знову.
Я взяв трубку:
— Алло!
— Алло!
— Чути?
— Чути.
— Добре?
— Добре.
— І в мене добре. Давай розмовляти.
— Давай, — кажу. — А про що розмовляти?
— Ну, про що... Про що-небудь... Добре, що ми купили телефон, правда?
— Правда.
— От якби не купили, було б погано. Правда?
— Правда.
— Ну?
— Що "ну"?
— Чому ж ти не розмовляєш?
— А ти чому не розмовляєш?
— Та я не знаю, про що розмовляти, — каже Мишко. — Це завжди так буває: коли треба розмовляти, то не знаєш, про що розмовляти, а коли не треба розмовляти, то розмовляєш і розмовляєш...
Я кажу:
— Давай ось що: подумаємо, а коли придумаємо, тоді подзвонимо.
— Гаразд.
Я повісив трубку і став думати. Раптом дзвінок. Я взяв трубку.
— Ну, придумав? — питає Мишко.
— Ні ще, не придумав.
— Я теж іще не придумав.
— Навіщо ж ти дзвониш, коли не придумав?
— А я думав, що ти придумав.
— Я сам тоді подзвонив би.
— А я думав, що ти не здогадаєшся.
— Що ж я, по-твоєму, віслюк?
— Ні, який же ти віслюк! Ти зовсім не віслюк! Хіба я кажу, що ти віслюк?
— А що ти кажеш?
— Нічого. Кажу, що ти не віслюк.
— Ну гаразд, годі тобі про віслюка торочити! Нумо краще уроки вчити.
— Нумо.

Досліджуймо

5.

а) знайди в уривку з оповідання Миколи Носова синоніми до слів, поданих нижче, і запиши поруч.

Кабель –	Слухавка –
Шибка –	Несподівано –
Наверх –	Повторювати –

Яке слово з кожної пари ти частіше використовуєш у своєму мовленні? Яке з виписаних тобою слів має омонім? Перевір своє припущення за тлумачним словником. Як можуть омоніми заважати зрозуміти прочитане?

б) заповни таблицю, використовуючи слова з оповідання Миколи Носова, подані в довідці.

Групи слів за особливостями лексичного значення

Особливості лексичних значень	Приклади
Слова-назви	
Вказівні слова	
Слова-помічники	
Вигук	

Довідка: купити, алло, телефон, нумо, я, розмовляти, ти, до, з, не,

в) прочитай речення, які трапилися в оповіданні, і запиши їх у відповідних рядках.

1) Примчали з крамниці додому з коробкою. 2) Алло! 3) Чути? 4) Я взяв трубку.

Речення утворене одним вигуком: _____

Речення утворене одним словом-назвою: _____

Речення утворене кількома словами-назвами зі словами-помічниками _____

Речення утворене словами-назвами та вказівним словом _____

Слово виконує в мові лексичну і граматичну роль. Утворення речень – це граматична роль. За своєю граматичною роллю частини мови поділяються на **самостійні частини мови, службові частини мови**

та вигук.

До **самостійних частин мови** належать слова-назви та вказівні слова. Кожне з них може як окремо, так і з'єднавшись з іншими словами, утворювати речення.

До **службових частин мови** належать слова-помічники. Вони допомагають утворювати речення словам-назвам і вказівним словам.

Вигук окремо може утворювати речення, але ніколи не з'єднується з іншими словами і ніколи не допомагає іншим словам в утворенні речення.

Читаймо

6.

Прочитай другий уривок з оповідання Миколи Носова «Телефон» і поміркуй, чи вміють хлопці цінувати власний час і час інших.

... Я повісив трубку й сів за уроки. Раптом Мишко знову дзвонить:

— Слухай, зараз я співатиму й на роялі гратиму по телефону.

— Ну, співай, — кажу.

Почулося якесь сичання, потім забренькала музика, і раптом Мишко заспівав не своїм голосом:

Куди, куди ви відлетіли,

Весни моєї красні дні-і-і?

"Що це? — думаю. — Де він так співати навчився?" Раптом Мишко сам з'являється. Рот аж до вух.

— Ти думав, що я співаю? Це патефон по телефону співає! Дай-но я послушаю.

Я дав йому трубку. Він слухав, слухав, потім як шпурне трубку — і бігцем униз. Я взяв трубку, а там "Пш-ш-ш! Др-р-р! Др-р-р!" Напевно, платівка закінчилась. Я знову сів за уроки. Знову дзвінок. Я взяв трубку.

— Алло!

А з трубки:

— Гав! Гав! Гав!

— Ти чого, — кажу, — по-собачому гавкаєш?

— Це не я. Це з тобою Дружок розмовляє. Чуєш, як він кусає трубку зубами?

— Чую.

— Це я йому в писок тицяю трубкою, а він її зубами гризе.

— Ти б краще не псував трубки.

— Нічого, вона залізна... Ой! Іди геть! Я тобі покажу, як кусатися!

Ось тобі! (Гав! Гав! Гав!) Кусається, розумієш?

— Розумію, — кажу.

Знову сів за уроки. Через хвилину дзвінок. Я взяв трубку, а там щось дзижчить: "Дзз-з-и!"

— Алло, — кричу я.

"Дзз-з-и! Ззи-и!"

— Чим ти там дзижчиш?

— Мухою.

— Якою мухою?

— Ну, просто мухою. Я її держу перед трубкою, а вона крильцями махає і дзижчить.

Цілий вечір ми з Мишком дзвонили один одному і вигадували різні штуки: співали, кричали, гарчали, мукали, навіть пошепки розмовляли — все було чути. Уроки я закінчив пізно й думаю:

"Подзвоню ще раз Мишкові, перед тим як лягти спати".

Подзвонив, а він не відповідає.

Творімо

7.

Уяви, що тебе запросили на телебачення взяти участь у програмі «Життєві історії». Підготуйся до виразного читання уривка з оповідання «Телефон». Візьми до уваги, що ти читатимеш діалог, тому різні персонажі мають бути впізнаваними за тембром або висотою голосу. Намагайся зобразити емоційний стан персонажів. За допомогою дорослих створи відеозапис.

Переглянь відеозапис свого читання оповідання. Порівняй з власним читанням казки «Слоненя».

Над чим тобі потрібно ще попрацювати, щоб мати бажаний результат під час виразного читання?

Пишімо

8.

Подумай про всі свої справи на тиждень і запиши їх.

Список моїх справ на тиждень

_____
_____
_____
_____
_____
_____

Слова **сичання** та **сичав** називають ту саму дію: видавати або утворювати звуки, які нагадують протяжну вимову звука «с».

Чи до однієї частини мови належать ці слова? У яку таблицю ти запишеш перше слово, а в яку - друге?

	Час
	Рід або особа
	Число

	Відмінок
	Рід
	Число

Доповни таблицю словами з довідки.

Довідка: слухав, слухання, гавкаєш, гавкіт, співав, спів, дзижчить, дзижчання, тицяю, тицання, гарчали, гарчання, мукали, мукання.

Треба розрізняти, коли слово **називає дію** (*слухав, слухання*), і а коли слово **означає дію**. Про слова, у яких є граматичне значення часу, говорять, що такі слова означають дію (*слухав – слухаю – слухатиму*).

Дієслово – це **самостійна частина мови, яка означає дію**. Дієслово змінюємо за **часами, числами, особами або родами**.

Читаймо

10.

Прочитай **продовження попереднього** уривку з оповідання Миколи Носова «Телефон» і поміркуй, кого з цих двох персонажів ти хотів би мати своїм другом.

"Що ж це? — думаю. — Невже телефон зіпсувався?" Подзвонив ще раз — знову нема відповіді. Думаю: "Треба піти довідатися, в чому справа".

Прибігаю до нього... Лелечко! Він телефон поклав на стіл і ламає. Батарею з апарата витяг, дзвоника розібрав й вже трубку розгвинчує.

— Стій! — кажу. — Ти навіщо телефон ламаєш?

— Та я не ламаю. Я тільки хочу подивитись, як його збудовано. Розберу, а потім складу назад.

— Та хіба ти складеш? Це тямити треба.

— Ну я й тямлю. Що тут ще не тямити!

Він розгвинтив трубку, вийняв з неї якісь залізячки і почав відколупувати круглу платівку, яка всередині була. Платівка випала, і з трубки посипався чорний порошок. Мишко злякався і почав збирати порошок назад у трубку.

— Ну, от бачиш, — кажу, — що ти накоїв!

— Нічого, — каже, — я зараз складу все, як було.

І став складати. Морочився, морочився... Гвинтики маленькі, загвинчувати важко. Нарешті склав трубку, тільки залізячка в нього одна залишилась і два гвинтики зайвих.

— А це звідки — залізячка? — питаю.

— Ох я роззява! — каже Мишко. — Забув! Її треба було там усередині прикрутити. Доведеться знову розбирати трубку.

— Ну, — кажу, — я піду додому, а ти, тільки-но буде готове, подзвони мені.

Пішов я додому й чекаю. Чекав, чекав, так нічого не дочекався і спати ліг. Ранком телефон як задзеленчить! Я зіскочив неодягнений, ухопив трубку і кричу:

— Слухаю!

А з трубки у відповідь:

— Ти чого рохкаєш?

— Як це — рохкаю? Я не рохкаю, — кажу я.

— Кинь рохкати! Говори по-людському! — кричить Мишко.

— Я й говорю по-людському. Навіщо мені рохкати?

— Ну, годі тобі пустувати! Однак я не повірю, що ти порося до кімнати притяг.

— Та кажуть же тобі, що ніякого поросяти нема! — розсердився я.

Мишко замовк. Через хвилину приходить до мене:

— Ти чого рохкав по телефону?

— Я не рохкав.

— Я ж чув.

— Та навіщо ж мені рохкати?

— Не знаю, — каже. — Тільки у мене в трубці все "рох-рох" та "рох-рох". Ось піди, коли не віриш, послухай.

Я пішов до нього, подзвонив по телефону.

— Алло!

Спочатку нічого не було чути, а потім потихеньку так:

"Рох! Рох! Рох!"

Я кажу:

— Рохкає.

А у відповідь знову:

"Рох! Рох! Рох!"

— Рохкає! — кричу я.

А з трубки невгаває: "Рох! Рох! Рох! Рох!"

Тут я зрозумів, у чому справа, і побіг до Мишка.

— Це ти, — кажу, — телефон зіпсував!

— Чому?

— Ти розбирав його, от і зіпсував у себе в трубці щось.

— Мабуть, я щось неправильно склав, — каже Мишко. — Треба поправити.

— Як же тепер поправиш?

— А я подивлюся, як твій телефон зроблено, і свій зроблю точнісінько так.

— Не дам я свого телефону розбирати!

— Та ти не бійся! Я обережно. Треба ж полагодити!

І почав лагодити. Копирсався, копирсався — і полагодив так, що зовсім нічого не чути. Навіть рохкати перестало.

— Ну, що тепер робити? — запитую я.

— Знаєш, — каже Мишко, — ходімо до крамниці, де купили, може, там полагодять.

Досліджуймо

11

а) якби ти, як оповідач з оповідання Миколи Носова «Телефон», розповідав подібну історію, то що вдалося б тобі найкраще:

☐	записати діалоги
☐	дібрати точні синоніми
☐	знайти яскраві порівняння
☐	пояснити причини вчинків персонажів
☐	назвати емоції персонажів
☐	зобразити особливості поведінки під час спілкування
☐	описати зовнішність персонажів
☐	точно вибудувати послідовність подій
☐	описати умови, у яких відбуваються події

б) запиши всі форми слова **рохкати**, які трапилися в тексті, і з'ясуй граматичні значення кожної з них. Доведи, що **рохкати** – це дієслово.

Творімо

- 12.** Художників дитячих книг можна назвати співавторами творів. Спробуй стати співавтором оповідання «Телефон» і намалювати (словесно або графічно) обкладинку до книги.

Читаймо

- 13.** Прочитай четвертий уривок з оповідання Миколи Носова «Телефон» і поміркуй про майбутнє персонажів цього оповідання: ким за професією вони можуть стати в дорослому віці.

Пішли ми до іграшкової крамниці, але там телефонів не лагодили і навіть не знали, де лагодять. Цілий день ми ходили засмучені. Раптом Мишко придумав:

— Диваки ми! Ми ж можемо по телеграфу перемовлятися!
— Як — по телеграфу?
— Дуже просто: крапка, тире. Адже дзвоник діє! Короткий дзвінок — крапка, а довгий — тире. Вивчимо азбуку Морзе і будемо перемовлятися!

Дістали ми азбуку Морзе і ну вчити: "А" — крапка, тире; "Б" — тире, три крапки; "В" — крапка, два тире... Вивчили всю азбуку і стали перемовлятися. Спочатку у нас виходило повільно, а потім ми навчилися, як справжні телеграфісти: "тринь-тринь-тринь!" — і все зрозуміло. Це навіть цікавіше, ніж простий телефон. Тільки це тривало недовго. Якось дзвоню Мишкові вранці, а він не відповідає. "Ну, — думаю, — спить ще". Подзвонив пізніше — знову не відповідає. Пішов до нього і стукаю в двері. Мишко відчинив і каже:

— Ти чого в двері тарабаниш? Не бачиш, чи що?
І показує на дверях гудзика.
— Що це? — питаю.
— Гудзик.
— Який?

— Електричний. У нас тепер електричний дзвоник є, так що можеш дзвонити.

— Де ти взяв?

— Сам зробив.

— З чого?

— З телефону.

— Як з телефону?

— Дуже просто. Дзвоника з телефону видер, ґудзика — теж. І батарею з телефону вийняв. Була іграшка — стала річ!

— Яке ж ти мав право телефона розбирати? — кажу я.

— Яке право! Я свого телефона розібрав. Твого ж не чіпав.

— Але ж наш телефон спільний! Коли б я знав, що ти поламаєш, то й не купував би з тобою! Навіщо мені телефон, коли розмовляти ні з ким!

— А навіщо нам розмовляти? Адже недалеко живемо, можна й так прийти поговорити.

— Я з тобою і розмовляти після цього не хочу!

Розгнівався я на нього і три дні з ним не розмовляв. З нудьги і я свого телефона розібрав і зробив з нього електричний дзвоник. Тільки не так, як у Мишка. Я все акуратно обладнав. Батарею поставив коло дверей на полиці, від неї по стіні дрота протягнув до електричного дзвоника й ґудзика. А ґудзик до дверей гарненько гвинтиками пригвинтив, щоб він не теліпався на одному цвяхові, як у Мишка. Навіть тато й мама похвалили мене за те, що я зробив таку корисну річ у домівці.

Я пішов до Мишка, щоб розповісти йому, що в мене тепер також електричний дзвоник є.

Підходжу до дверей, дзвоню... Натискував ґудзика, натискував — ніхто не відчиняє. "Може, дзвоник зіпсувався?" — думаю. Почав у двері стукати. Мишко відчинив. Я запитую:

— Що ж дзвоник, не діє?

— Не діє.

— Чому?

— Та я батарею розібрав.

— Навіщо?

— Ну, я хотів подивитися, з чого батарею зроблено.

— Як же, — кажу, — ти тепер будеш — без телефону і без дзвоника?

— Нічого, — зітхнув він, — якимсь буду!

Пішов я додому, а сам думаю: "Чому Мишко такий незугарний? Навіщо він усе ламає?!" Мені навіть шкода його стало.

Увечері ліг я спати і довго не міг заснути, все пригадував: як у нас був телефон і як з нього вийшов електричний дзвоник. Потім я почав думати про електрику, як вона утворюється в батареї і з чого. Всі давно вже спали, а я все думав про це і ніяк не міг заснути. Тоді я підвівся, засвітив лампу, зняв з полиці батарею і розламав її. В батареї виявилась якась рідина, а в ній мокла чорна паличка, загорнута в ганчірочку. Я

зрозумів, що електрика утворювалася з цієї рідини. Потім ліг у постіль і швидко заснув.

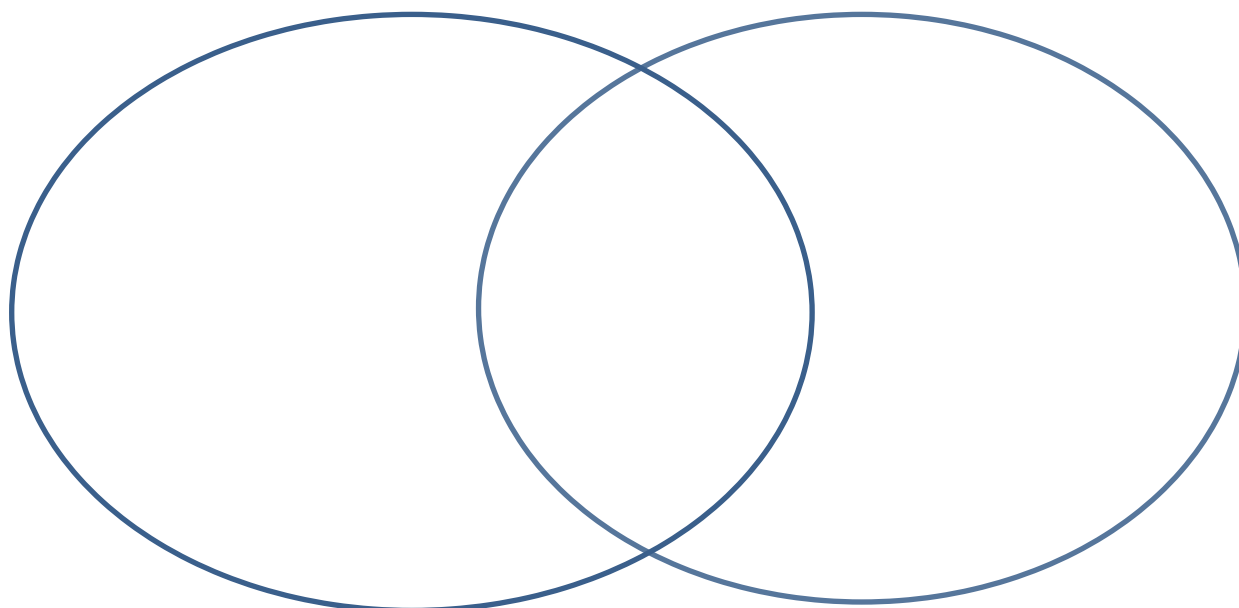
Пишімо

14.

Поміркуй, що є спільним і різним у переживаннях і вчинках персонажів оповідання Миколи Носова? Заповни діаграму Венна.

Якщо в тебе виникають сумніви щодо правильності написання того чи іншого слова, скористайся орфографічним словником або використай інший спосіб перевірки.

Порівнюємо персонажів

Обери, з ким з однокласників або однокласниць ти хочеш обговорити свій варіант заповнення діаграми Венна.

Досліджуймо

15.

а) знайди в усіх прочитаних уривках слова, які, на твою думку, не вживаються в сучасній мові, і запиши їх. Чи можуть слова старіти? Що відбувається зі словом, якщо люди перестають використовувати річ або здійснювати дію, яку воно називає.

б) прочитай слова: телефон, мікрофон, грамофон, мегафон, смартфон. Які предмети вони називають? Яке призначення цих предметів? Що спільного в їхньому призначенні? А яка частина слова є спільною для названих слів? Як гадаєш, що означає ця частина? Обговори свої міркування з однокласником чи однокласницею.

в) що таке азбука Морзе? Людям яких професій вона може знадобитися? Які переваги й обмеження у використанні має ця азбука порівняно зі звичайним письмом?

Спробуй у парі з однокласником або однокласницею обмінятися повідомленнями, передаючи їх азбукою Морзе.

Пишімо

16.

Яку інформацію про життя дітей ти отримав з оповідання Миколи Носова «Телефон»: про школу, про стосунки з батьками, про вільний час, про інтереси. Напиши, якими були діти 60–70 років тому і чи вдалося б тобі порозумітися з ними, якби машина часу перенесла тебе в той час.

Як упевнитися, що отримана інформація достовірна?

Пригадаймо

17.

1. Які особливості має опис-порівняння?
2. Які частини мови називаємо самостійними, а які – службовими?
3. Навіщо потрібен список справ?
4. Яку частину мови називаємо дієсловом?
5. Чому слово може старіти?

«Медійна програма в Україні» фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) і виконується міжнародною організацією Internews.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Internews
Local voices. Global change.

Академія Української Преси

Виготовлення цього тижневого кейсу стало можливим завдяки підтримці американського народу, що була надана через проект USAID «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю авторської групи та необов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.